

IEMESLS NOŠAUTIES

Latvijas Nacionālais teātris pilda solījumu iestudēt ļoti tradicionālu izrādi, kurā ir interesanti atradumi un neatbildēti jautājumi **Teksts Atis Rozentāls**

Kāds asprātis, skatot aplausiem pēc pirmizrādes *Heda Gablere. Atgriešanās*, iesaucās: «Atkārtot!» Publiska zālē kājās necēlās, un tas ir teju nebijis gadījums latviešu mūsdienu teātri (bet labi, ka šis kolektīvās lietišķības akts mums tika aiztaupīts), taču kopumā valdīja ļoti omulīga atmosfēra. Cilvēki bija pavadījuši laiku izrādē, kurā viņus nekas neizaicināja un nekaitināja. Tas nekas, ka galvenā varone beigās nošaujās. Kurš puslīdz inteligēnts skatītājs nezina, kā beidzas šī Henrika Ibsena luga, kuras iepriekšējo iestudējumu Nacionālajā teātri gana daudz skatītāju it labi atceras?

Skatītāju atsauksmēs sociālajos tīklos gan parādās zināms mulsums par to, ka Ibsena drāma iestudēta gandrīz kā komēdija. Personīgi man šo šķietami ļoti klasisko reālpsiholoģisko izrādi bija interesanti skatīties viena atraduma dēļ, taču nenoliedzami jautājums, kāpēc luga beidzas tā, kā tā beidzas, iestudējumā vai nu netiek atbildēts vispār, vai arī atbilde skan – tāpēc, ka meiča pati nezināja, ko grib. Vai tāpēc ir jāiestudē Ibsens?

VISI ATGRIEZUŠIES

Pieliekot Ibsena lugas nosaukumam vēl vienu vārdu – *Atgriešanās* –, Nacionālais

teātris eleganti spēlēja jēdzieniskā līmenī. Vairākiem lugas varoņiem notiek atgriešanās gluži fiziskā nozīmē – Hedai un Tesmanim pēc kāzu ceļojuma, Lēvborgam un Teai pēc ilgstošas dzīves ārpus pilsētas. Lēvborgam tā ir arī atgriešanās – vai tās mēģinājums – akadēmiskajā vidē. Taču ne jau tāpēc lugas nosaukums ir paplašināts. Tē ir runa par konkrētu situāciju teātri. Izrāde ir atgriešanās uz lielās skatuves vairākiem aktieriem, kuri dažādu iemeslu dēļ no tās bija aizgājuši, – Madarai Zviedrei, Ivaram Pugam, Ģirtam Liuzinikam, Jēkabam Reimim. Izrāde ir Mihaila Kublinska iestudējuma Heda – Lāsmas Kugrēnas – atgriešanās šajā materiālā nu jau tantes lomā. Un izrāde ir iepriekšējās teātra vadības faktiski norakstītā vecmeistara Edmunda Freiberga atgriešanās arī Lielās zāles formātā izrādē, kas nav *Žurka Kornēlija* vai kas tamlīdzīgs.

Plašākā nozīmē tā ir teātra atgriešanās pie ļoti tradicionāla spēles veida un izteikti reālpsiholoģiska inscenējuma, papildot noteiktas skatītāju daļas alkas pēc saprotamības, glītas dekorācijas un gaudmīgiem kostīmiem. Tās viss jauniestudējumā ir, un daudznozīmīgs, nenoliedzami arī elegants komponista Aleksandra Tomasa Matjussona tango kā noskaņas radītājs arīdzan. Respektīvi, tā ir Nacionālā teātra atgriešanās pie ļoti pavadīta vakara koncepcijas, kas teātra – kā runā, visai ļo-

gano – finansiālo situāciju teorētiski var stabilizēt. Ibsens gan, iespējams, drusku didās zārkā, jo ne jau par izlūtinātu kundzīti viņš rakstījis savu drāmu. Taču vide, kādā Edmunds Freibergs risina notikumu gaitu, ir tik sadzīviski normalizēta, ka apgrūtinā galvenās varones konfliktu ar to, katrā ziņā mazina šī konflikta dramatismu, par traģismu nerunājot.

NEVEIKSMĪGS APRĒKINS

Scenogrāfs Aigars Ozoliņš sadarbībā ar gaismu mākslinieci Līvu Kalniņu un videomākslinieku Tomu Zelģi ir izveidojis reizē šķietami reālistisku un tomēr drīzāk sim-

bolisku telpu. Liela halle ar augstiem griestiem un stiklotu gala sienu, kurā ir arī durvis, pa kurām ienākot varoņi uzreiz nokļūst notikumu epicentrā – bez priekšnama. Savukārt koku silueti, kas kustas aiz logiem, ir pilnīgi atšķirīgā leņķī, lai tos varētu uzvert reālistiski. Turklāt brīžiem koku ēnas izplatās pa visu telpu. Vienā skatuves pusē izveidots koferu krāvums, otrā pašā priekšplānā nolikts divāniņš, kas brīžiem labi noder, lai risinātu sarunas vai ļautu Hedai atgulties skatītāju redzamības zonā, bet brīžiem, kad darbība aizvirzās dibenplānā, mēbele tomēr traucē.

Telpas lielums un nemājīgums ilustrē

AFIŠA

LATVIJAS NACIONĀLĀ OPERA UN BALETS

Ekskursija *Džungļu grāmata: no idejas līdz uzvedumam* 19.III 17.30 **Lielā z.** *Turandota* 14.III 19.00 *Serenāde. Carmīna Burana* 15.III 19.00 *Putnu opera* 16.III 12.00, 18.00 *Apburtā princese* 17.III 18.00 *Fausts* 20.III 19.00 **Beletāžas zāle** *Koncerts Mazulis ausās, mūziku klausās* 17.III 11.00, 13.00

LATVIJAS NACIONĀLAIS TEĀTRIS

Lielā z. *Ferdinands un Luīze* 14.III 19.00 *La kritusi* 15.III 19.00 **Aktieru z.** *Terors* 15.III 18.30 *Ezeriņš* 16.III 13.00 *Heda Gablere. Atgriešanās* 16.III 18.00 *Garderobisti* 17.III 15.00 **Jaunā z.** *Puika, kurš redzēja tumsā* 14.III 18.30 *Kā kļūt nelaimīgam?* 16.III 18.30 *Suņa māja* 17.III 13.00 *Riests* 19.III 18.30

DAILES TEĀTRIS

Lielā z. *Spīdolas nakts* 14.III 19.00 **Mazā z.** *Eiridīke* 14.III 19.00 *Zēni nav meitenes* 16.III 18.00

JAUNĀS RĪGAS TEĀTRIS

Lielā z. *Sapņu tulkotāju sekta* 19., 20.III 19.00

LATVIJAS LEĻĻU TEĀTRIS

Lielā z. *Sibīrijas haiku* 15.III 18.30; 16.III 11.00, 15.00 *Riekstkodis un Žurku ķēniņš* 17.III 11.00, 14.00 **Mazā z.** *Makss un Morics* 14.III 18.30 *Kā Brālītis Trusītis uzvarēja Lauvu* 15.III 18.30 *Skeleta Juhana gaitas* 16.III 11.00 *Gudrā sunīte Soņa* 17.III 11.00, 14.00 **Kamerzāle** *Čučī, Spilventiņ!* 17.III 10.00, 12.00

VALMIERAS DRĀMAS TEĀTRIS

Apalā z. *Atraitnes dēls* 16.III 13.00 *Es arī te, kas man ir jādara* 19.III 13.00, 16.00 **Kurtuve** *Valmieras puikas* 14., 15.III 18.30; 16.III 17.00; 17.III 13.00 *Daliņš* 19., 20.III 18.30 **Brocēnu Kultūras centrs** *Vēlā mīla* 14.III 19.00 **Kuldīgas Kultūras centrs** *Vēlā mīla*

15.III 19.00 **Talsu tautas nams** *Vēlā mīla* 16.III 18.00 **Slampes Kultūras pils** *Vēlā mīla* 17.III 17.00

LIEPĀJAS TEĀTRIS

Vilki 14.III 19.00 *Gaišās naktis* 16.III 14.00 *Māja, kurā vīriešiem ieeja ir aizliegta* 16., 17.III 18.00 Ekskursija Liepājas teātri 17.III 12.00 *Medus garša* 17.III 14.00 *Nākamgad tai pašā laikā* 20.III 19.00

DAUGAVPILS TEĀTRIS

Laime uz naža asmens 16.III 18.00; 17.III 17.00 *Makbets* 20.III 18.30

MIHAILA ĢEHOVA RĪGAS KRIEVU TEĀTRIS

Lielā z. *Vecās dāmas vizīte* 14., 15.III 19.00 *Lai dzīvo karaliene, viva!* 16.III 19.00 *Mazais princis* 17.III 14.00, 17.00 *Ar balles korpēm Sibīrijas sniegos* 19.III 14.00, 19.00 **SKATUVE в огне** || **Скатуве UGUNĪ** 20.III 19.00 **Mazā z.** *Dzīves DārgAkmentiņi* 16.III

17.00 **Kamerskatuve Dakteris Aikāsāp** 15.III 11.00, 13.00 **Kvarķirņiks** *Viss sākas ar mīlestību...* 19.III 19.00 *Lūk, istaba šī...* 20.III 19.00

KVADRIFRONS

Rīgas cirks *Artūrs Skrastīņš nedrīkst būt noguris* 15., 16.III 19.00

DIRTY DEAL TEATRO

Konference visumā labiem cilvēkiem 15., 16.III 19.00

ĢERTRŪDES IELAS TEĀTRIS

Turi mani cieši 14.III 19.00 *Rīga Stand-up* koncerts 16.III 18.30 *Monstera Deliciosa* 20.III 19.00

TEĀTRA KLUBS AUSTRUMU ROBEŽA

S(t)īvais randiņš 14.III 19.00 *Viss tantes dēļ* 15., 19.III 19.00 *Neliešu balle* 16.III 14.00, 19.00 *Autobuss* 20.III 19.00

SKATĪTĀJS NEUZTVER HEDAS SITUĀCIJU KĀ SAASINĀTI DRAMATISKU

tieši ar to, ka ļauj pieņemt samērā pārdošu versiju, ka Lēvborga darbu īstā autore ir tieši Tea. Par to liecina Daigas Kažociņas varones mērķtiecība un zibenīgā gatavība likt lietā manuskriptā izmantotos materiālus, kad pēc tiem rodas vajadzība, jo viss ir pa rokai – līdzpaņemtajā sakvojāžā. Jēkaba Reiņa Lēvborgs ir nenoliedzami pievilcīgs, tomēr neatstāj priekšstatu, ka šāds cilvēks būtu spējīgs radīt intelektuāli izcilu tekstu. Lēvborga straujā atgriešanās pie apšaubāma dzīvesveida, kam pietiek ar niecīgu impulsu, par to liecina.

Vai Heda mīl Lēvborgu? Viņa drīzāk tiksmīnās par iedomu tēlu un izvērza ideāla cienīgas prasības reālam cilvēkam, kuram nav intereses šādam ideālam atbilst. Heda nemītīgās rūpes par to, vai saskurbušajam Lēvborgam ap galvu būs vīnstīgas, liecina par kaut ko līdzīgu apmātībai ar izdomātu elku. Šī elka negatīvība (nespēja) atņemt sev dzīvību pēc ideālam varonim noteiktiem maldīgiem kritērijiem noved Hedu pie vēlmes pašiznīcināties.

Pārlietu omulīgs un savā mērogā varbūt par sīku ir sanācis Ivara Pugas asesors Braks. Viņam pietrūkst pašapzinīga zirnekļa ciniskās grācijas (ar zināmām tīrpām joprojām atceros Jāņa Kubīļa asesoru Mihaila Kublinska izrādē), lai izraisītu nepatīku un zināmas bailes ne vien Hedā, bet arī skatītājos. Ivara Pugas varonis ir pasīks intrigants, kura nodomus attiecībā uz Hedu režisors paspīlgtina, liekot aktiera rokai nepārprotami piezemēties aktrises melnās kleitas kājstarpē. No režijas paņēmieni viedokļa diskutabls, manuprāt, ir arī Heda «kaijas» kļedziens izrādes sākumā, kā arī manuskripta «sadedzināšana» butaforiskā kamīnā, kas «iedegas» no papīra iemešanas vien, turklāt no aktrises enerģijas mēbele mazliet sašūpojas. Taču sajūtu, ka Heda būtu iedzīta stūrī, no kura izeja ir tikai lode deniņos, kopējā cēloņsakarību virkne un aktierdarbi nerada.

Tā nu Heda Gablere uz Nacionālā teātra skatuves atgriežas, nevis lai satrauktu un liktu domāt par svarīgiem jautājumiem, bet drīzāk lai sniegtu savdabīgu izklaidi. Un, ja tā, vai tad nu vajadzēja tā uzreiz šauties? ■

HEDA GABLERE. ATGRIEŠANĀS

Nacionālajā teātrī 16.III plkst. 18, 23.III, 12.IV plkst. 19, 28.IV plkst. 12
Biļetes *Biješu paradīzes* tīklā EUR 20–38

■ Madara Zviedre un Jēkabs Reinis ir aktieri, kuru atgriešanos daudzi sagaida ar prieku, tomēr viņu atveidoto varoņu attiecības līdz galam atklātas netiek. Foto - Kristaps Kalns

Hedas ambīcijas un Tesmaņa nekritisko vēlmi tās piepildīt. Teju nejauši izteikta frāze ir īstenota, tagad viņiem ir šī milzīgā, mazliet rēgainā māja, kuru patiesībā jaunizceptais vīrs nevar atļauties. Lai cik pievilcīga būtu Madara Zviedre, viņas Heda pamatproblēma ir nevis neordināras personības garīga smakšana mietpilsoniski aprobežotā vidē, bet gan izlutinātas ģenerāļa meitīņas vilšanās pašas izprojektētajā dzīvē ar zinātnieku, iespējamo profesoru. Respektīvi, ērtajos krēslos sēdošais skatītājs neuztver Heda situāciju kā saasināti dramatiski.

Ģirta Liuzinika ļoti organiski nospēlētais

Jergens Tesmanis, protams, ir nūģis, bet vienlaikus viņš arī vēlētos publiski izbaudīt faktu, ka ir apprecējis neordināru, skaistu sievieti, kas daudzus ir atraidījusi. Cita lieta, ka viņam absolūti nav priekšstata, ko ar šo sievieti darīt, un skatītāji dzīvespriecīgi smejas, kad Lāsmas Kugrēnas amizantās, bet absolūti reālistiski atpazīstamās Julles tantes mājiņi par dažu istabu izmantošanu nākotnē aizved Tesmani gluži aplamā domu virzienā. Šī ir savienība, kurā jau no sākta gala laulātie guļ atsevišķās istabās, bet izrādes sākumā, lai akcentētu Heda neiederēšanos nekur, viņa ir noguldīta uz dīvāniņa. Tesmanis un viņa tante ir panai-

vi, tomēr sirsnīgi cilvēki, savukārt Heda nav nedz permanenti nelaimīga, nedz stindzinoša aprēķinātāja un manipulatore, kā ir redzēts citos iestudējumos. Taču attiecībā uz šādi traktēto varoni īsti nedarbojas arī feministiskais diskursus, kas toties ļoti interesanti atplaukst šķietami otrā plāna lomā – Daigas Kažociņas pārlicinoši izstrādātajā Teas tēlā.

VAI ĪSTĀ AUTORE?

Viens no būtiskākajiem Ibsena lugas sižeta intrigu veidojošajiem elementiem ir Heda agrāko laiku mīlestības – joprojām pievilcīgā, bet raksturā gauži vājā Eilerta Lēvborga – revolucionārais manuskripts. Tea Elvstēde, Heda skolasbiedrene, parasti tiek rādīta kā bikla būtne – asistente, kas Lēvborgam palīdzējusi, bet ne vairāk. Daigas Kažociņas traktējumā mēs ieraugām sievieti, kurā ir pamodusies pašapziņa, un veidā, kādā viņa stāsta par fogta ģimenes pamešanu, ir kaut kas no *Leļļu nama* Noras atmodušās patstāvības un izlēmības. Saskaņā ar Hedu gan Tea joprojām izjūt biklumu tādā pakāpē, ka tas rezultējas bailēs, par ko liecina viņas nedrošība, apsēžoties uz pašas dīvāna malīņas. Un tomēr intelektuāli Tea par Hedu ir pārāka – kamēr Heda dzīvo pašas konstruētos priekšstatos par skaistām attiecībām ar Lēvborgu, Tea ir viņa tiešā tuvumā un aktīvi piedalās viņa grāmatu tapšanā.

Edmunda Freiberga izrāde ir intrigējoša

No 21. marta
Latvijas Nacionālajā teātrī

Biļetes:
www.bilesuparadize.lv;
www.teatris.lv

Nemaz nesmejies!

Teātra dienas koncerts

Koncertu atbalsta:

